

Groepsdynamiek in de verstandelijk gehandicaptenzorg

Methodisch werken
aan een positief groepsklimaat

Aswintha Mandemaker

u i t g e v e r i j

SWP

Voorwoord

Woongroepen binnen de verstandelijk gehandicaptenzorg kunnen door de bewoners als een fijne plek of als een vervelende of onveilige plek ervaren worden. De vraag is welke invloed begeleiders en organisaties op het groepsklimaat hebben om dat verschil te kunnen maken. Dat blijkt heel veel te zijn, maar uit een enquête die ik in 2014 binnen mijn organisatie uitvoerde, kwam naar voren dat begeleiders bij gebrek aan bruikbare methoden vooral op hun gevoel en ervaring afgingen om de groepsdynamiek te beïnvloeden. In gesprekken daarna bleek dat er de nodige vragen waren over beïnvloeding van de dynamiek binnen de groep en dat er nog niet echt methodisch als team gewerkt werd aan een gunstig groepsklimaat. Ook ontstonden er vaak problemen die achteraf voorkomen hadden kunnen worden. Begeleiders van andere zorginstellingen herkenden dit.

Toen ik geen praktische en bruikbare methodische aanpak specifiek voor de (L)VG-groep kon vinden, heb ik van mijn werkgever de ruimte gekregen om deze aanpak zelf te gaan beschrijven. Er zijn hele goede boeken over groepsdynamiek, zoals het bekende *Handboek groepsdynamica* van Jan Remmerswaal. Sommige inhoudten zijn echter niet gemakkelijk te vertalen naar een (L)VG-leefgroep. Lange tijd moesten begeleiders het voornamelijk doen met theorie over groepsdynamiek vanuit andere disciplines (zoals jeugdzorg, psychiatrie of onderwijs) of met theorie die onvoldoende handvatten bood voor de dagelijkse praktijk in de (L)VG-woongroep.

In 2015 zijn er op mijn verzoek drie SPH-afstudeeronderzoeken uitgevoerd over groepsdynamiek in de (L)VG-zorg. In twee van die onderzoeken, die zich richtten op de systeembenadering en op groepsrollen, is gebruik gemaakt van het boek *Anders kijken* van Joop Willemse, waarin de systeembenadering en systeemtheorie goed uitgelegd worden en ook systeeminterventies voor leefgroepen worden beschreven. Met hem was er ook een interview in het kader van een van de onderzoeken. Willemse verwijst in zijn boek naar *Sociale agogiek* van Olga Houweling-Meijers en Kees Visser. Met Kees Visser heb ik in 2016 gesproken over de toepassing van zijn theorie op de praktijk in de (L)VG-woongroep. Beide boeken en de gevoerde gesprekken waren voor mij inspiratiebronnen bij het schrijven van dit boek.

Mijn doel was vooral om vanuit bestaande literatuur over groepsdynamiek de vertaalslag te maken naar specifiek de (L)VG-woongroep, zodat die inzichten herkenbaar en praktisch bruikbaar worden voor begeleiders. Daarnaast wilde ik graag op papier zetten

wat in de praktijk goed blijkt te werken, want die ervaringskennis is waardevol om gedeeld te worden. Hier richtte het derde afstudeeronderzoek zich op. Daarnaast heb ik samen met begeleiders en gedragsdeskundigen de nodige casuïstiek met betrekking tot groepsdynamiek en groepsklimaat besproken en onderzocht in workshops. Dit heeft geresulteerd in een scala van interventies die specifiek bruikbaar zijn voor de (L)VG-woongroep.

Het doel van dit boek is om (toekomstige) begeleiders in de (L)VG-zorg praktische handvatten te bieden om de groepsdynamiek positief te beïnvloeden en een gunstig groepsklimaat te bevorderen. Een gunstig groepsklimaat is namelijk een belangrijke voorwaarde om aan individuele doelen te kunnen werken. Ik heb als groepsbegeleider veel mooie mensen mogen begeleiden en ik gun hen allemaal een fijne woonplek om te leven, te groeien en te bloeien. Daarom hoop ik vooral dat dit boek ertoe bijdraagt dat het voor de bewoners van (L)VG-groepen geen last, maar een lust zal zijn om in hun groep te wonen en te leven.

Als je vragen of opmerkingen hebt over de inhoud van dit boek nodig ik je van harte uit om contact met mij op te nemen per e-mail: a.mandemaker@outlook.com.

Aswintha Mandemaker

Inhoud

Inleiding	Waarom een boek over het groepsklimaat in (L)VG-woongroepen?	11
DEEL I	THEORIE OVER GROEPSDYNAMIEK	15
Hoofdstuk 1	Deel uitmaken van een (L)VG-groep	17
	Inleiding	17
	1.1 Wat is een groep?	18
	1.2 Basisbehoeften in relatie tot de groep	19
	1.3 Subgroepen en bondjes	20
	1.4 Wel of niet bij de groep willen horen	22
Hoofdstuk 2	Groepsdynamiek	25
	Inleiding	25
	2.1 Groepsdynamiek in proces	26
	2.2 Zingeving	27
	2.3 Groepsrollen	28
	2.4 Groepsnormen	29
	2.5 Groepsdruk	29
	2.6 Groepsconformiteit	32
	2.7 Groepscohesie	32
	2.8 Evenwicht	35
Hoofdstuk 3	Zicht op interactie in de groep	39
	Inleiding	39
	3.1 De systeembenadering	40
	3.2 Sociale systeemtheorie	44
	3.3 Groepsfenomenen	48
	3.4 Interpretatie	50
	3.5 Circulaire causaliteit	51
	3.6 Feedback	60
	3.7 Balans in geven en nemen	61

Hoofdstuk 4	Werken aan een gunstig groepsklimaat	65
	Inleiding	65
	4.1 Wat is een groepsklimaat?	66
	4.2 Het belang van een gunstig groepsklimaat	68
	4.3 Theoretisch kader: sociale agogiek	70
	4.4 Theoretisch kader: bepalende dimensies	74
	4.5 Methodisch beïnvloeden van het groepsklimaat	75
DEEL II	INTERVENTIES	81
Hoofdstuk 5	Interventies voor een stevig fundament	83
	Inleiding	83
	5.1 Meerwaarde creëren	84
	5.2 Het groepsprofiel bepalen	86
	5.3 De fysieke omgeving passend maken	89
	5.4 Waardevolle begeleidingsrelaties opbouwen	90
	5.5 Doelen op elkaar afstemmen	91
	5.6 Iedereen bij laten dragen	96
	5.7 Ondersteunende, flexibele structuren creëren	100
	5.8 Interactie met de omgeving zo open mogelijk vormgeven	103
Hoofdstuk 6	Omgevingsinterventies	107
	Inleiding	107
	6.1 Fysieke omgeving	108
	6.2 Invloed en verantwoordelijkheid met betrekking tot de woonomgeving	110
	6.3 Taakverdeling	112
	6.4 Tafelindeling	114
Hoofdstuk 7	Groepsinterventies	117
	Inleiding	117
	7.1 Begeleiden bij verandering van groepssamenstelling	118
	7.2 Het wij-gevoel bevorderen	122
	7.3 Subgroepen versterken en bondjes tegengaan	125
	7.4 Een groepsgesprek voeren	127
	7.5 Groepsrollen in kaart brengen	129

7.6	Groepsrollen: rolverdeling beïnvloeden	152
7.7	Groepsrollen: spelen met rollen	155
7.8	Een systeemanalyse uitvoeren bij ongewenste dynamiek	159
7.9	Begeleiden bij een conflict in de groep	165
Hoofdstuk 8	Communicatie-interventies	173
	Inleiding	173
8.1	Ondertitelen	174
8.2	Vertalen	176
8.3	Dialogo voeren	177
8.4	Een oplossingsgericht gesprek voeren	178
8.5	Circulair interviewen en vragen stellen via een omweg	181
8.6	Humor inzetten	183
Hoofdstuk 9	Teaminterventies	185
	Inleiding	185
9.1	Voorbeeldgedrag	186
9.2	Teamwork	187
9.3	Circulaire reflectie als team om dynamiek te veranderen	190
9.4	Cognitieve herstructurering om beeldvorming te beïnvloeden	192
Hoofdstuk 10	Individuele interventies	195
	Inleiding	195
10.1	Groepslid uit de situatie halen	195
10.2	Individuele training	196
Hoofdstuk 11	Beleid en Organisatie	197
Dankwoord		200
Eindnoten		201
Bronnen		204

Inleiding

Waarom een boek over het groepsklimaat in (L)VG-woongroepen?

Begeleider: *'Je doel is om zowel de groep als de individuele cliënten te begeleiden, want je moet individueel zicht hebben, maar groepsgericht moet je ook zicht hebben. Vaak wordt het individueel denk ik. Ik denk dat dat wel een valkuil is. Dan vergeet je de groep, want dan ga je met Piet praten en dan ga je als een speer naar Keesje toe. Om alles een beetje in orde te houden.'*

Begeleider: *'We zijn heel lang echt met het individu bezig geweest. We hebben de invloed van de interactie en de groep niet goed ingeschat. Maar hoe ga je de groep gebruiken om het individu sterker te maken? Dat hebben we nooit gedaan ...'*

Begeleider: *'Onze groep is voornamelijk een groep individuen. Op zich denk ik dat dit prima is, je hoeft met elkaar geen eenheid te zijn. Uiteindelijk zijn het mensen die vanwege hun zorgvraag min of meer toevallig samenwonen. Anderzijds vraag ik me af of meer saamhorigheid zou kunnen zorgen voor een betere kwaliteit van leven voor de bewoners.'*

In 2016 ontvingen volgens de VGN 75.650 mensen met een verstandelijke beperking intramurale zorg. De afgelopen decennia is de aandacht in de (L)VG-zorg zich steeds meer gaan richten op het individu. Zorg op maat werd belangrijk. De individuele cliënt met zijn eigen persoonlijkheid, behoeften en wensen kwam centraal te staan. En met de toenemende aandacht voor het individu nam de aandacht voor het begeleiden van de groep haast vanzelf af. Toch wonen in de praktijk de meeste mensen met een verstandelijke beperking nog steeds in een woongroep en veelal hebben zij ook dagbesteding in een groep. Sommigen vinden het fijn om met anderen te wonen en ze bloeien op in de groep. Anderen ervaren het wonen in een groep meer als een last dan een lust.

Begeleiders ervaren de groep soms ook als een ingewikkelde factor. Ze zijn druk bezig met het verdelen van hun aandacht over de individuele cliënten met hun doelen en begeleidingslijnen, maar hebben ondertussen ook te maken met de cliëntengroep. Die groep heeft een eigen dynamiek die bewust beïnvloed moet worden, want een groep is meer dan een optelsom van individuen. Hiervoor zijn groepsinterventies nodig, want met individuele interventies bereik je niet vanzelf een gunstig groepsklimaat.

Het wonen in een groep kan voordelen en kansen bieden aan cliënten. In gezinsbegeleiding, ggz, jeugdhulpverlening en groepsmaatschappelijk werk is het inzetten van de groep als middel redelijk gebruikelijk. In de gehandicaptenzorg is dit veel minder (bewust) het geval, maar toch leent de aard van de (L)VG-groep zich er wel degelijk voor. In en van de groep kan de cliënt namelijk veel leren; het is een gemiste kans als dit middel niet wordt ingezet in de zorgverlening. Vanuit onderzoek bij groepen kinderen bleek volgens Ahnert (2006) dat een gunstig groepsklimaat zelfs belangrijker is voor het welzijn en het leerproces dan goede individuele begeleiding. We weten niet of dit bij volwassenen met een verstandelijke beperking ook geldt, maar het zou goed kunnen. Een goed groepsklimaat staat dus niet tegenover goede individuele ondersteuning, maar is ondersteunend en versterkend.

Groepsbegeleiders beïnvloeden de groepsdynamiek en het groepsklimaat. Regelmatig overkomt groepsdynamiek begeleiders, waardoor reactief ingrijpen nodig is; terwijl proactief interveniëren kan zorgen voor meer stabiliteit. Ook kan de aanpak per begeleider sterk verschillen, wat verwarrend en onveilig kan zijn voor de groep, met alle gevolgen voor het groepsklimaat van dien. Groepsdynamiek kan behoorlijk ingewikkeld zijn en juist die complexiteit kan het gevoel geven dat er moeilijk invloed op uit te oefenen is. Daarom hebben begeleiders methodiek nodig op dit gebied. De belangrijkste boodschap van dit boek is misschien wel dat er vele manieren zijn om te werken aan een gunstig groepsklimaat en dat je na analyse gewoon kunt beginnen bij de meest haalbare zinvolle interventie. Een kleine interventie kan al een verandering in gang zetten, waarna je stap voor stap verder blijft bouwen. Dit boek helpt begeleiders om praktisch toepasbare kennis op te doen en het reikt hen interventies aan die meer inzicht en grip geven met betrekking tot het begeleiden van groepsprocessen. In deel I beschrijf en verduidelijk ik theorie over groepsdynamiek die bruikbaar is in de (L)VG-zorg. In deel II bespreek ik de interventies.

Doelgroepbeschrijving

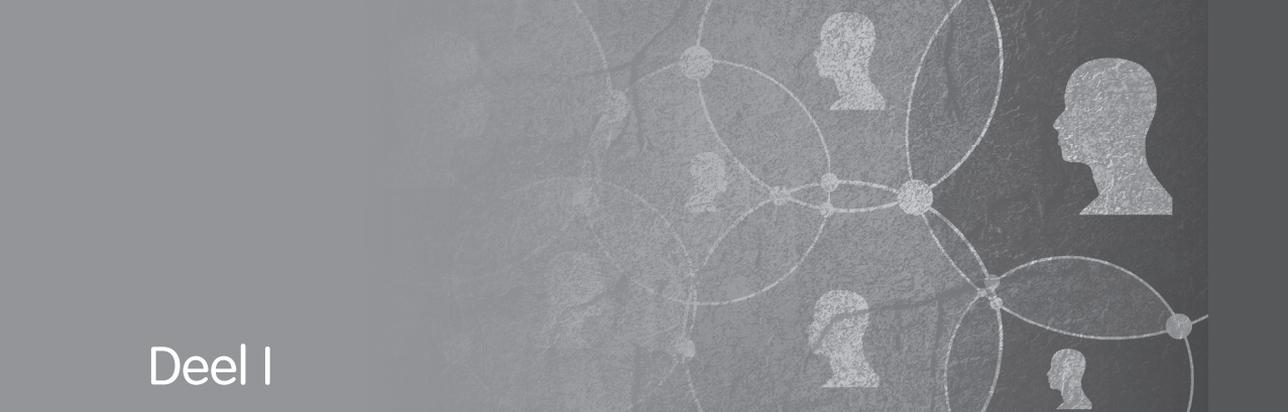
De praktijkkennis en interventies in dit boek zijn vooral gericht op groepsdynamiek in woongroepen voor jongeren en volwassenen met een lichte of matige verstandelijke beperking en eventuele bijkomende problematiek (zoals psychiatrische stoornissen

en ASS). In onderzoeken en besprekingen over groepsdynamiek heb ik tot nu toe nog geen woongroepen voor mensen met een ernstig verstandelijke beperking of dagbestedingsgroepen meegenomen. Vandaar dat ik in dit boek de termen *(L)VG*, *bewoner* en *woongroep* gebruik. Delen van dit boek zijn echter breder toepasbaar. Het boek is met name geschreven voor mbo- en hbo-begeleiders van deze doelgroep, maar het is ook geschikt voor studenten, mede doordat er veel praktijkvoorbeelden in staan.

Voorbehoud

Omdat er tot nu toe een te klein aantal groepen systematisch is onderzocht, is de opgedane kennis niet te generaliseren naar alle woongroepen voor mensen met een verstandelijke beperking. De inhoud van dit boek is ook nog niet volledig wetenschappelijk onderbouwd. Praktijkkennis en ervaringen zijn deels theoretisch onderbouwd, deels nog niet. Het zou goed zijn als er in de toekomst veel meer onderzoek wordt gedaan om de praktijkinterventies en de effectiviteit daarvan goed te onderbouwen en om aanvullende interventies te beschrijven, ook vanuit andere invalshoeken. Dat gezegd hebbende, zijn veel begeleiders vooral blij met de praktijkgerichtheid van dit boek waarin groepsdynamiek specifiek met betrekking tot de *(L)VG*-groep beschreven wordt. Voor (toekomstige) begeleiders is dat waardevol, zij willen vooral graag interventies die je meteen kunt toepassen.

Begeleidersteams van woon- en dagbestedingsgroepen kunnen samen met hun gedragsdeskundige nagaan welke interventies uit dit boek relevant en bruikbaar zijn voor hun groep. Met behulp van dit boek kunnen zij weer flink wat stappen verder komen in het beïnvloeden van de soms lastige, maar ook boeiende groepsdynamiek.

Deel I

Theorie over groepsdynamiek

In deel I beschrijf ik algemene theorie over groepsdynamiek en met behulp van voorbeelden, citaten en toepassingen vertaal ik die naar de (L)VG-woongroep. De geraadpleegde bronnen voor het beschrijven van de theorie staan achter in het boek en/of in de voetnoten. Tussendoor noteer ik veel handvatten en tips voor toepassing in de praktijk en ook verwijs ik regelmatig naar de interventies in deel II.

In hoofdstuk 1 licht ik toe ik wat een groep is en waarom mensen wel of niet, en in welke mate, bij groepen (willen) horen.

In hoofdstuk 2 bespreek ik de groepsdynamiek procesmatig: van groepsvorming tot het bij elkaar houden van de groep en de processen die daarvoor zorgen.

In hoofdstuk 3 behandel ik de systeembenadering, de sociale systeemtheorie en verschillende groepsfenomenen die volgens de systeembenadering invloed uitoefenen op de dynamiek in de groep. Ook schenk ik aandacht aan de rol van de begeleider en het team met betrekking tot de dynamiek in de groep.

In hoofdstuk 4 beschrijf ik hoe begeleiders op een methodische manier kunnen werken aan een gunstig groepsklimaat en waarom dat nodig is. In dat kader behandel ik kort twee theorieën die daar handvatten voor bieden, namelijk de sociale agogiek en de dimensies van Moos.

Daarna volgt deel II waarin ik praktijkgerichte interventies in categorieën uitwerk. Deze interventies komen voort uit een combinatie van theorie en praktijk. Deel II van het boek kun je doornemen zonder deel I gelezen te hebben, maar om het groepsklimaat echt effectief te beïnvloeden raad ik aan om deel II in samenhang met deel I te lezen.

In zowel deel I als deel II gebruik ik de termen cliënt, bewoner en groepslid door elkaar. Ze verwijzen allemaal naar de (potentiële) bewoners van een (L)VG-woongroep.

Hoofdstuk 1

Deel uitmaken van een (L)VG-groep

Inleiding

Voor de meeste mensen is leven in groepen een hele uitdaging. Dat geldt zeker als je je groepsgenoten niet zelf uitgekozen hebt. Mensen met een verstandelijke beperking zijn vaak aangewezen op het wonen in een groep om voor hun dagelijks leven de juiste ondersteuning te kunnen ontvangen. Sommigen vinden dit fijn, voor anderen is het een noodzakelijk kwaad.

Het zoeken naar een passende woonplek kan een flinke opgave zijn. Er zijn allerlei soorten woonvormen voor deze doelgroep. Er is verschil in groepsgrootte: die kan variëren van ongeveer vijf tot zestien bewoners of meer. De intensiteit van de begeleiding is ook verschillend: van begeleiding op afroep tot 24-uurs zorg. Soms wonen verschillende groepen bij elkaar in een pand of op een terrein, maar er zijn ook groepen die in een woonhuis in de wijk wonen. Op de ene locatie is alles gecentreerd rondom een gezamenlijke woonkamer met veel groepsactiviteiten, terwijl op de andere locatie ieder bijvoorbeeld een eigen appartement met voordeur heeft. Ook zijn er woonvormen met een specifiek karakter, doel of bewonersgroep. Denk bijvoorbeeld aan kleinschalig wonen op een zorgboerderij, een verpleeggroep voor ouder wordende mensen, een trainingshuis voor jongvolwassenen of een besloten groep voor mensen die extra kwetsbaar zijn. Enerzijds is er veel keuze, anderzijds is de keuze ook beperkt: de indicatie en de beschikbaarheid van plekken bepaalt deels voor welke groepen iemand wel of niet in aanmerking komt. Daarnaast selecteert de organisatie of iemand binnen de doelgroep en de locatie past. In het meest ideale geval hebben de cliënten van de woonlocatie ook invloed en kunnen zij kennismaken met de potentiële nieuwe bewoner, om na te gaan of er van beide kanten een match is. Soms wordt een woonlocatie opgezet door

ouders of verwanten. In dat geval bepalen zij met elkaar hoe de woonlocatie vormgegeven wordt en wie er komen wonen, ook bij wisselingen in de groep.

Er is dus al veel aan voorafgegaan voordat iemand een plek vindt en in een nieuwe of bestaande (L)VG-groep komt wonen. Vaak krijgen de bewoners in de jaren daarna een of meer keren te maken met veranderingen in hun ondersteuningsbehoefte, indicatie, woonvorm of ondersteuningsaanbod. Dat kan tot gevolg hebben dat ze willen of moeten verhuizen naar een plek die beter past.

Mirjam woont in een huis waarin twee groepen wonen. Mirjam is op groep Blauw komen wonen omdat daar een plekje was, maar ze vindt veel meer aansluiting bij groep Geel ernaast, waar het altijd gezellig is. Dit geeft op den duur onrust in beide groepen. De teams hebben overleg met elkaar en besluiten na overleg met een paar bewoners tot een aantal interne verhuizingen, waar de meeste bewoners blij mee zijn. De ruil doet de groepen goed, de sfeer verbetert sterk.

Arthur woont al jaren ver weg van zijn familie in een woongroep waarin hij het naar zijn zin heeft. Zijn moeder wordt steeds ouder en kan hem niet meer zo vaak opzoeken. Omdat ze elkaar missen gaan ze op zoek naar een plek dichterbij. In een woongroep in de buurt is een plek beschikbaar, maar dan moeten ze snel beslissen. Het lijkt ideaal en Arthur verhuist. Pas dan kan hij gaan kennismaken met de groep. Hij vindt de mensen op zich wel aardig, maar ze trekken wel erg aan hem en verwijten hem dat hij de groepsactiviteiten af en toe overslaat. Het kost hem veel tijd om zijn eigen plek te vinden in de woongroep en zich thuis te gaan voelen.

Met het gaan wonen op een bepaalde woonlocatie, wordt iemand ook lid van de woongroep, in welke vorm dan ook. Dit vindt bijvoorbeeld plaats via taken in huis, groepsactiviteiten of dagelijkse groepsmomenten zoals maaltijden en koffiedrinken. Vaak zijn er gezamenlijke ruimten in de woning waar iedereen gebruik van kan maken en de bewoners elkaar tegenkomen. Maar ook op andere manieren ervaren de bewoners dat ze leven in een groep. Denk aan groepsafspraken en groepsnormen of aan het moeten delen van aandacht en tijd van de begeleiders. De groep heeft invloed op de kwaliteit van hun leven en op hun ontwikkelingsmogelijkheden. De groep moet dus met zorg gekozen en begeleid worden. In dit hoofdstuk bespreek ik wat een groep is en welke plek iemand hierin kan innemen. De theorie pas ik toe op (L)VG-woongroepen.

1.1 Wat is een groep?

Er is niet één definitie van een groep. Homans (1950) beschrijft 'de groep' als 'een aantal personen dat over een bepaalde periode regelmatig contact met elkaar heeft'. Die per-

sonen komen bij elkaar met een bepaald doel of om een bepaalde reden; ze hebben dus iets gemeenschappelijks. Dit kan uit vrije keuze zijn (zoals een vriendengroep), maar ook min of meer gedwongen (zoals een schoolklas). Binnen de gehandicaptenzorg komen we beide soorten groepen tegen. De groepsleden in een leefgroep hebben soms wel, maar in veel gevallen niet voor elkaar gekozen. De groep is vaak met een bepaalde reden samengesteld door een organisatie of door bijvoorbeeld de ouders. Denk hierbij bijvoorbeeld aan ‘een prettige oude dag hebben’ of ‘zo zelfstandig mogelijk worden’.

Een groep is dynamisch: de groep beïnvloedt het gedrag van de leden en de leden beïnvloeden de groep. Het gezin, de vriendengroep of de woongroep zijn allemaal voorbeelden van groepen. Iedere groep vertoont volgens Van Engelen (2013) kenmerken die invloed hebben op:

- de relaties;
- de rollen;
- de groepsnormen.

In elke groep spelen relaties een grote rol. Groepsleden beoordelen elkaar al snel positiever dan de mensen buiten de eigen groep. Braun (2010) noemt het volgende voorbeeld:

‘Stel je een Oranjesupporter in een druk stadion voor die uit het niets een duw krijgt van een onbekend persoon. Door de vele indrukken die hij in het stadion opdoet, kan hij niet goed beoordelen of er opzet in het spel is. Als de Oranjesupporter vervolgens ziet dat de veroorzaker van het leed ook een oranje T-shirt draagt, zal hij mild reageren. Wanneer mensen niet de mogelijkheid hebben te begrijpen wat er is gebeurd, gaan ze er automatisch van uit dat groepsleden elkaar onderling geen schade toebrengen, omdat de groep als geheel dan beschadigt.’

De Oranjesupporter behoort tot een grote groep met een gezamenlijk doel: winst van het Nederlands elftal. Hij zal andere Oranjesupporters positiever beoordelen dan supporters van andere groepen. Dit groepsdynamisch fenomeen zorgt volgens Braun (2010) voor binding in de groep. In hoofdstuk 2 ga ik dieper in op groepsprocessen, waaronder groepsrollen en groepsnormen.

1.2 Basisbehoeften in relatie tot de groep

Om groepsdynamiek te begrijpen, is het goed om inzicht te hebben in waarom mensen eigenlijk anderen opzoeken en wat het behoren bij een groep mensen te bieden heeft. Menselijk gedrag wordt sterk beïnvloed door de groepen waartoe een mens behoort of vroeger behoorde. Het is volgens Remmerswaal (2008) voor de persoonlijkheidsont-

wikkeling onmisbaar om tot een aantal primaire groepen te behoren. Een groep voorziet in een aantal behoeften van mensen. Het lid zijn van een groep biedt een kans om ergens bij te horen en samen te leven in plaats van alleen. Dit kan volgens Van Engelen (2013) veiligheid en zekerheid geven, sociaal contact, waardering en erkenning. Een groep biedt gelegenheid om te geven, of van betekenis te zijn voor anderen. Hiermee kan ze veel waarde toevoegen aan het leven. Dit kan soms ook puur functioneel zijn: ik geef iets en daar krijg ik iets voor terug waar ik belang bij heb. Ook kun je in en door contact met anderen nieuwe vaardigheden opdoen en ermee oefenen. Leven in een groep heeft de (L)VG-doelgroep in potentie dus veel te bieden.

Tegelijkertijd vraagt het ook veel van hen, want er wordt in een groep een groot beroep gedaan op sociaal-emotionele vaardigheden. Ze hebben daarbij soms te maken met de gevolgen van psychiatrische of persoonlijkheidsstoornissen bij zichzelf of hun groeps-genoten. Ook het feit dat ze er wonen, en er niet slechts tijdelijk of op momenten deel van uitmaken, telt mee. En als het niet bevalt, kunnen ze niet zo gemakkelijk uit de groep stappen. Deze aspecten zorgen ervoor dat de groepsdynamiek extra ingewikkeld is. De groep wordt niet vanzelf een fijne plek voor de cliënten die er wonen. Het is daarom belangrijk om als begeleider oog te hebben voor de manier waarop iedereen zijn plek kan innemen in de groep.

Begeleider: *'Onze LVG-groep is niet echt een hechte groep, maar wij richten ons bewust ook meer op één-op-éénbegeleiding. Iedereen heeft zijn eigen wereldje, zijn eigen dingetjes en ze komen af en toe bij elkaar met het eten en de koffiemomenten. Nou ja, Anne en Nadine klitten een beetje. Maar die moet je ook wel begeleiden, want anders gaat dat echt niet goed en dan krijgen ze ook ruzie om een klein misverstandje. Dus ja, iedereen leeft eigenlijk voor zichzelf en dan heb je groepsmomenten waar ze aan meedoen.'*

Orthopedagoog: *'Ik denk dat deze groep best wel groot is voor ze. Je hebt zelf al problemen en dan moet je ook nog met zes andere mensen leven die ook flinke problemen hebben. Ik denk dat heel veel mensen wel meer rust kunnen gebruiken. Ik denk dat het sociale juist heel veel cliënten wel trekt, maar het is heel eng. Want ze kunnen je elk moment laten vallen. Het is heel boeiend voor ze.'*

1.3 Subgroepen en bondjes

Subgroepen zijn kleine groepjes die ontstaan binnen een groep. Mensen hebben verschillende voorkeuren als het gaat om omgaan met anderen. Waar de een energie haalt uit activiteiten in grote groepen, kost dit de ander juist energie. Zo iemand kiest vaak juist voor contact met een of enkele anderen en haalt daar energie uit.